

Інтерв'ю з Лідією Сергіївною Юзепчук, Надією Сергіївною Коржевич

Інтерв'юери: І.М. Майданець, Т.М. Логвінюк, Г.С. Марчук, Р. Кушнірук, О. Кушнірук.

Респонденти: Лідія Сергіївна Юзепчук (Коржевич), 1959 р.н., Надія Сергіївна Коржевич, 1953 р.н.

Дата і місце: 11 квітня 2013 р., м. Луцьк Волинської області.

Транскрипт інтерв'ю: Іраїда Майданець.

Л. Юзепчук [далі – Л.Ю.]: Медалі батькові не збереглися. А діти крали. А ми брали, [в] капейкі грали. Ми там розуміли... багато йому тож попереводили.

Г.С. Марчук [далі – Г.М.]: А де [батько] воював, не пам'ятаєте?

Л.Ю.: Я тільки знаю, що він розказував, що послідні дні воював в Луцьку. Він тут. В Луцьку був... воєнна часть стояла.

Г.М.: Та нічого вже там нема, отут на Володимирській.

Л.Ю.: Він казав, що там-ка вони останній раз, так де і шо?

Т.М. Логвінюк [далі – Т.Л.]: Ну і за цукровий [завод розкажіть]. Майже всі цигани були тут, і тут будували цей завод.

Л.Ю.: Да, да, цигани, Гученко.

Т.Л.: І скільки їх було?

Л.Ю.: Да, яж кажу, Гученко.

Н.С. Коржевич [далі – Н.К.]: Олексій.

Л.Ю.: Робив, батько розказував, робив, старший син Коля, а ми ще всі малі були, Гученко тож робив, ще підроском був. Там робили старші, батько там робив, Анань наш там робив, а так ще всі були малими, то батько так до кінця він там робив, там построїв.

І.М. Майданець [далі – І.М.]: А жили в бараках?

Л.Ю.: Від заводу цей барак був, він мався бути на вісім сімей, а там ще один приїхав, начав проситися. Ще одна сім'я приїхала, попросилася, і так там жили.

Г.М.: То від заводу цей барак?

Л.Ю.: Так, від заводу, як батько робив завод, так і дали. А вже построїлися і так перебралися. А там цю хату построїли.

Г.М.: То є в вас від заводу.

Л.Ю.: Батько казав [нрзб.]. Мені даже года не було, як вони сюди перебралися. Цій хаті 54 года.

Т.Л.: Батько майже 25 років на заводі робив.

Л.Ю.: Він іще робив би, а в його від роботи руку відняло. Там надо було, як людина грамотна на кнопках, сахар, апарати там були чи шо там, а йому надо було вручну. Тому що він був неграмотний, і йому надо було руками. І йому руку натянуло, як віднімало руку. То йому було вже, то він вже розчитався. Ото батько кинув, вилічився. Отута во кузня стояла і він робив. Він всю жизнь проробив, батько. Ой, ужас був, це був ужас. Він всю жизнь проробив в кузні.

Г.М.: А маєте речі якісь, що батько робив.

Л.Ю.: Ой, хіба ж вони збереглись?

І.М.: А є фотографія у вас батька?

Л.Ю.: Во же ж, батько з орденами.

І.М.: А що то за портрет мальований?

Л.Ю.: Художник рисував.

І.М.: А тут батько з ким?

Л.Ю.: З матерою.

Г.М.: А тут із ким?

Л.Ю.: Тут з братом. Він тож був фронтовик. Йому до коліни ноги оторвало.

І.М.: А як його звали?

Л.Ю.: Іван.

І.М.: А як його прозивали?

Л.Ю.: Звали Іван.

Г.М.: Тоже він тут жив?

Л.Ю.: Нє, він тут не жив.

І.М.: А який Іван?

Л.Ю.: То вона так питає, як прозивали його. То ми так? Який Іван, ніхто не знав, а Сивенький, то всі знали. То він, я ще помню, він на калясяці був. Йому ногу відірвало. На війні відірвало.

І.М.: А оця фотографія спільна, то ваша якась родина, да?

Л.Ю.: То вся сім'я, там мої рідні, двоюрідні, всі.

І.М.: А ота фотографія циганочки?

Л.Ю.: То Індія.

Н.К.: То старі.

Г.М.: То картинка така.

Л.Ю.: Я ще була дівчиною, то таких повно, все собирала такі картинки.

І.М.: А ця фотографія?

Л.Ю.: А тамика я, мама моя, брат мій і я.

І.М.: А брата як звали?

Л.Ю.: Іван.

І.М.: А на цих?

Л.Ю.: То сестра. Неї вже немає, сестри, батько, один чоловік сестри і другий швагро.

І.М.: А як звали сестру?

Л.Ю.: Оксана.

І.М.: А брата?

Л.Ю.: Володя.

І.М.: А того швагра?

Л.Ю.: Вася.

І.М.: А як його прізвище було?

Л.Ю.: Бабай.

Т.Л.: Бабаєв. Альбом ще в неї є.

І.М.: А в тій хаті є ще фотографії.

Л.Ю.: Є старі фотографії отут, скажіть: то Надя в зеленому платті, а всередині Оксана?

І.М.: А отут?

Л.Ю.: А тута батько, брат.

І.М.: А оце?

Л.Ю.: А це брат Коля, Вася і батько.

І.М.: А вас ще альбом є?

Л.Ю.: Дам, а там ще старинних немає фотографій.

Г.М.: Може, такі із весілля є?

Т.Л.: Вот Лідине весілля. Цього відпиляла [сміється].

Л.Ю.: А нащо він мені?

Л.Ю.: Тут нема таких старинних фотографій.

Г.М.: А, може, сімейні є?

[Розмова про інше. Ставиться запитання про долю циган під час війни].

Н.К.: І всіх подряд били, осталися живи, дітей ховали, двоє чи троє дітей було у матері.

А були такі, що й повбивали. Того я не помню.

І.М.: А де вони були?

Н.К.: От ми не допитували в батька де, де вони були. От якби хто старший. От Женя якби була, то вона б сказала.

І.М.: А де вони в війну жили, він тоже не казав?

Н.К.: Ну де вони жили? В шалашах, в лісі вони були, по людях були. От у село яке заїде, батько ж кузнец був, то зробить якусь сапочку чи що, до їх піде і живе. І так

пробули до нашого времени. Там трошки, там. То на ціх во на кибитках їздили. Зупиниться – в лісі ночували.

Г.М.: А зимою як було?

Н.К.: А зимою по квартирах в селах ходили. Попросяться там і так жили.

Г.М.: І тако приймали, якщо сім'я мала десять дітей, то приймали?

Н.К.: Приймали.

Г.М.: Не заважали один одному?

Н.К.: Хто приймав, хто не приймав. Як і зараз. Хороші є й погані люди є.

[Розмова про інше].

Т.Л.: Це від села Комарове

Н.К.: Да. В Комарові жили.

Т.Л.: Комарово є два села.

Г.М.: Є три села в Маневичівському, Камінь-Каширському і Старовижівському. Да, да.

Л.Ю.: Швидше всього, в Маневичах, бо вони с теї сторони де то...

Т.Л.: Я чула, що там багато циганів поселилося і лишилося, і живуть там, але вони настільки обукраїнилися, що вони не признаються.

Л.Ю.: Вони не признаються. От візьми, десь в таких селах, таких як більш таки Полісся. Вони от цигани, але батькові родичі, де то говорили Хмара, як то його, Серьожа, да, племінник батьків. В ньому ні грама, нічого нема циганського. Він даже не признається. Він даже вот так ранше приходив. Як ще був нежонатий, а зара во жонатий він, живе десь на ГПЗ, от він еслі бачить тебе, іде з жінкою, він даже тобі доброго дня не дасть.

Т.Л.: Так само я чула, що в тих селах, шо там багато ромів залишилося, Колки, вони настільки обукраїнилися, що практично не визнають, що вони роми. Просто що відрубали своє коріння і все.

Л.Ю.: Материні родичі в Колках. В Колках там мама моя похована.

Т.Л.: Може, то пов'язано з осілістю, у повоєнні роки, як кочівництво зупинилося, хтось залишався. Якби окремо відокремлювалися, то це можна було простити, а там цілим сім'ями, навіть групами. Наполовину ті села, як послухати, як вони розмовляють і при сварці. Це жестикуляція руками, емоційність, деякі слова. Відчувається циганське коріння.

Р. Кушнірук: А ви можете щось сказати по-ромськи?

Т.Л.: Запитайте, бо так важко щось придумати.

О. Кушнірук: Поздоровайтеся з нами.

Л.Ю.: Вачхо де вес.

Г.М.: В вас таке цікаве. Українські й ромські слова переплітаються.

Т.Л.: Бачите, по-перше, в ромській мові немає ні пестливих слів, ні порівняльних слів. Немає меншенький, більшенький, а є великий, малий. Навіть не можна сказати: я тебе кохаю чи я тебе люблю.

Г.М.: А як?

Т.Л.: Нема, нема. Про це не говориться, про це ніколи не говорилося, бо вважалося, нащо про це говорити. Про це треба знати на ділі, відчувати, чого про це говорити. Або сказати «дерево маленьке розцвіло», «бруньки» там... Все конкретно і вже змішується, залежно від того, на якій території проживають.

Л.Ю.: Де більше циган живуть вмісті, то вони всі по-циганськи говорять і багато дітей, то всі говорять по-циганськи. Маленький хлопчик, йому півтора роки, а він по-українськи не розуміє, а по-циганськи говорить.

Т.Л.: Мій чоловік на два роки старший за неї. Вони ж майже разом тут виховувалися. От він разом виховувався. От каже, мама наліпить таких великих вареників.

Г.М.: Щоб зразу взяв і наївся.

Л.Ю.: Ну на таку сім'ю візьми наліпи маленьку. Це я помню. Такі великі вареники, як чебуреки.

Т.Л.: Настільки дружно. Навіть не відчувалося, що ти того, ти того, не ділив один одного.

Л.Ю.: Я вже як через сон помню. Наварять їсти, така велика миска, насипає, поставить на підлозі. Всі кажний ложки побрали і всі сіли коло теї миски.

Г.М.: Хто встиг, той встиг. Ви в школу ходили, маєте освіту?

Л.Ю.: Я три класи. Стала боліти желудком і перестала ходити в школу.

Т.Л.: В Наді сім класів.

Н.К.: Шо з того толку. Все одно на базар ходжу прошу.

Г.М.: Але хоч прочитати можете?

Л.Ю.: То і я читаю, три класи кінчила, а читаю, як і вона.

Г.М.: То вже за життя навчилися всі.

[Розмова про горіхи].

І.М.: Ше щось нам розкажете, що пам'ятаєте, може, ще щось згадаєте.

Л.Ю.: Надя, то ж ти старша. Де ви їздили?

Н.К.: Ну що, я знаю?

Т.Л.: Ну як маленькі були?

Л.Ю.: В разній села, де бачили, там і їздили. Електричками, автобусами їздили.

Н.К.: Хочемо їсти, мати костер розпалить, яєчок накидає, сала нажарить, та й поїмо. А зара не ходять, бо вже інтелігентні поставали. Крім базара, нічого не бачить.

Г.М.: А якби зараз кочове життя?

Л.Ю.: Ми не привикші, а як надо було б, то кочували б.

І.М.: А зараз біля вогнища збираєтесь?

Н.К.: Раньше був садок. Збираємося. Палимо, самовара заваримо, надворі чай п'ємо.

Л.Ю.: Я надворі варю, бо в мене нема газу. А плиту запалю, то в хаті дихати немає чим.